

Ondřej Abrahám

MONA LISA
S ROVNÁTKY

dauphin

Mona Lisa s rovnátky

Ondřej Abrahám

MONA LISA S ROVNÁTKY

Dauphin 2018

Všechny děje a všechny osoby fyzické i právnické v této knize jsou smyšlené. Jakákoliv podobnost se skutečnými lidmi, organizacemi a institucemi je zcela náhodná.

© Ondřej Abrahám, 2018

© Dauphin, 2018

Foto © Ondřej Abrahám, 2018

Design © Dauphin, 2018

ISBN 978-80-7272-767-4

ISBN 978-80-7272-994-4 pdf

ISBN 978-80-7272-993-7 (e-pub)

ISBN 978-80-7272-992-0 (Mobi)

„Krása a pravda se rodí jako vedlejší produkty na cestě za něčím, co oba tyto pojmy přesahuje.“

Henry Miller

„...ráj je pro nás uzamčen a Cherub za našimi zády; musíme se vydat na cestu kolem světa a hledět, zda snad není někde vzadu pootevřen...“

Heinrich von Kleist

ROZHODNÝ OKAMŽIK

„Suma užitečnosti všech lidí všech dob je plně obsažena ve světě takovém, jaký dnes je. Z čehož vyplývá: není nic mravnějšího než být neužitečný.“

Milan Kundera

„Tak to fakt nevím, co to podle nich je ten rozhodný okamžik? Kdy to bylo? Já tomu nerozumím. To je ale hovadina celý tohle!“

Hana seděla s propisovačkou v ruce nad dotazníkem a špičkou jazyka si nervózně olízla horní ret. Její otázka už odezněla místností, ale zůstávala bez odpovědi. Jedinou odezvou byly tóny blues, které vycházely ze strun Martinovy kytary z druhého konce místnosti.

„Spolupracuj, nebo s tím seknu a jdu pryč a dělej si to sám!“ řekla o poznání hlasitěji. Naštvanost vyvolaná formulářem se převtělila do rozhořčení vůči partnerovi.

Martin však neslyšel. Měl na uších sluchátka zapnutá do malého mixážního pultu a klátil se do rytmu hudby. Hana cítila, jak se jí z hlubin paměti vynořují a vzájemně násobí všechny Martinovy špatné vlastnosti a skutky, jejichž seznam si vytvořila za dlouhá léta společného života. Praštila propisovačkou o stůl, prudce vstala a sundala Martinovi z hlavy objemná černá sluchátka tak rázně, že mu rozcuchala prořídle vlasy. Vzhlednul k ní udivený s rozčepýřeným čírem na hlavě. Jeho výraz vyzařoval směs nepochopení a křivdy.

„Co blbneš?“

„Já blbnu, jo? Ty ze mě děláš blbce! Já se tady snažím vyplňovat tu sračkárnu a ty, místo toho abys pomáhal, tak mydlíš do tý svý blbý kytary a kašleš na všechno jako vždycky. Tak to ne! Koukej zapnout počítač a podívat se na stránku toho debilního sčítání. Budeš spolupracovat, nebo se seberu a jdu pryč! A ty to sám nevyplníš ani do příštího sčítání.“

„To stačilo říct klidně, není nutný hned se vztekat,“ řekl defenzivně Martin a uklízel těžkého gibsona do černého pouzdra. Odněs kytaru do ložnice a rychle zapnul počítač.

„Tak co přesně mám najít?“

„Musíme zjistit, co míněj v dotazníku sčítání lidu tím výrazem rozhodný okamžik. Já si nejsem jistá, co to vlastně je ten rozhodnej okamžik, a nechci to vyplnit blbě. Může za to prej bejt nějaká pokuta, když se to neodevzdá nebo udělá špatně, snad až deset tisíc. To by nám teďka tak akorát chybělo.“

„Co to je za divnej termín ten rozhodnej okamžik?“ divil se Martin. „Rozhodný okamžik, rozhodný okamžik – to zní jako z lacinýho westernu nebo spíš jako titul pro nějaký budovatelskej román z časů stalinismu. Rozhodný okamžik nastal, soudruzi, vzhůru ke strojmům! Přiložme všichni ruce k dílu, ať záhy předhoníme ty kapitalistické psy. Ale pak se ukázalo, že bylo dobře, že jsme je nepředehnali, protože pak by ti zatracený imperialisti bejvali viděli naše holý zadky. A ty holý zadky nám zůstaly dodnes a taky, jak se zdá, s náma tady zůstal ten budovatelsky zastydlej termín rozhodný okamžik.“

„Ty holý zadky zůstaly hlavně nám dvěma, ty chytřej. A za to může ta tvoje povaha. Kdyby ses pořád neplet, kam nemáš a dělal něco užitečného, tak jsme mohli bejt někde jinde! Ale na to už je asi pozdě, tak teď nekecej a najdi tu stránku sčítání lidu!“

„Údělem básníků a minesengrů bývá, že zůstanou nepochopeni. Role většinové společnosti je naopak aktivní – nechápat...“

„Hele básníku, koukej spolupracovat!“

„Moment, už to hledám. Jo, tady to je. Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Mně je protivnej už ten název, jsem alergickej na slovo lid. To museli bejt skutečně velký koumáci, co dávali ten formulář dohromady. Vždycky,

když se něco dělá jakoby z vůle lidu, tak se jedná víc o zvůli než o lid.“

„Mohl by ses soustředit a najít tu informaci?“

„Áno, už se to otvírá, měj trpělivost, už to bude. Tak cituju: Sčítání lidu, domů a bytů patří k nejrozsáhlejším statistickým zjišťováním. Přináší velké množství cenných údajů, které nelze jiným způsobem efektivně zjistit. Sčítání je připravováno na březen 2011 – rozhodným okamžikem bude půlnoc z dvacátého pátého na dvacátého šestého března.“

„Takže se to celý počítá podle stavu, kterej byl v noci z pětadvacátýho na šestadvacátýho března. To jsem potřebovala vědět. Je to vlastně v našem případě jedno, ale byla jsem nervózní z toho, že jsem tomu nerozuměla.“

Martin byl rád, že mohl prokázat svou užitečnost. Hana se vrátila k dotazníku a začala se uklidňovat. Z jejího obličeje postupně odeznívalo naštvání a vracel se výraz soustředění. To byla dobrá známka, ale Martin raději zůstal nadále sedět u počítače, aby vytvářel dojem aktivní spolupráce.

Po chvíli klidu rušeného jen tichým cinkáním, jak si andulák Felix v kleci hrál se zrcátkem a zvonečkem, se Martin přece jen opatrně zvednul a vydal se do ložnice, kde měl u zdi vyrovnané nástroje. Vybral tentokrát klasickou kytaru. Ta by mohla být přijata lépe, protože věděl, že se jako jediná z jeho kytar Haně fyzicky líbí. Kombinace černého těla té španělky, tmavohnědého hmatníku a perleťových intarzií byla uhrančivá a nástroj vydával měkký, lahodný zvuk. Martin se posadil na pohovku a začal hrát potichu instrumentální skladbu, kterou kdysi napsal a pojmenoval ji *Pavana para la Habana*.

V té hudbě byly uloženy jeho vzpomínky na Kubu z počátku devadesátých let. Slovy nedokázal vyjádřit směs pocitů tak bohatou a tak rozporuplnou, která v něm zůstala po čtyřech letech prožitých kdysi na tom

ostrově. Vzpomínky dobré i špatné, vše bylo zacucháno do nerozpletitelného chumáče. Šikmé paprsky nepříro-
rozeně velkého oranžového slunce zapadajícího nad
mořem, výhled z okna bytu přes pomník obětem křížníku
Maine, vlhká vůně soli a mořských řas, zápach odpadků,
moče, strachu a zmaru v ulicích s rozpadajícími se domy;
zákoutí, kde vyhublí psi hledají něco k jídlu a neustále se
ustrašeně rozhlíží. Místo, kde se skoro všichni nedůvě-
řivě ohlíží. A nad tím vším Bábelem dojmů se klenuly
jako falešná duha radostný rytmus salsy a aroma třti-
nového rumu, které měly zastřít a občas také na chvíli
překrývaly únavu stárnoucích hesel a nedostatek téměř
všeho. A přece – Martin si uvědomil, že to místo pro něj
navždycky bude jedinečné, protože to byla první země za
hranicemi, kterou mohl navštívit, žít tam a pracovat. Že
bude mít Havanu svým způsobem navždy rád. Že to, co
tam prožil, zůstává jeho součástí, ať chce nebo ne. Jako
iniciační zkušenost, která nemusí být příjemná, avšak je
nezapomenutelná.

Melancholické tóny *pavany* naplnily pokoj. Hana dál
pokračovala ve vyplňování dotazníku sčítání lidu a Felix
v cinkání. Pak zvedla hlavu a zamyšleně se na Martina
zadívala. Uvědomila si, že v poslední době jsou na něm
více patrné známky stárání. Říkal o sobě, že je synejdžr –
senior, který zapomíná stárnout a pořád žije jako teen-
ager. Ale asi se na něj už dlouho nepodívala tak pozorně
jako teď. Nevěděla, jestli je to prořídilými vlasy, nebo čím
vlastně, ale se smutkem si uvědomila, jak ho pozname-
nal čas. A nejen jeho, oba jsme zestárli. Bože, jak rychle
to uběhlo. A tak málo jsme toho dokázali. Tolik snů
a plánů se někam rozplynulo beze stop. Raději na to
nemyslet. Zaposlouchala se do melodie, která se jí zdála
povědomá.

„To je ta *Pavana para la Habana*?“

Martin kývnul a bez odpovědi pokračoval v hraní.

„Jak jsi vlastně přišel na ten název?“

„Podle Ravela, odpověděl Martin a odložil kytaru. „Ravel napsal skladbu *Pavana para una infanta difunta* neboli původně *Pavane pour une infante défunte*, pavana pro zemřelou princeznu. Ale vlastně to ani nebylo o smrti nějaké konkrétní princezny. Jen chtěl zachytit určitý pocit, jakousi náladu nostalgie. Můžeš si to pustit na YouTube, hraje to tam v různý kvalitě kde kdo, od Američanů až po Japonce. A s tím španělským názvem pavany si před lety pohrál jeden Kubánec, kterýho jsem znával, spisovatel Guillermo Cabrera Infante. Po revoluci na Kubě byl diplomatem, pracoval nějaký čas i s Gustavem Arcosem, kterýho jsi znala. Byli spolu na ambasádě v Belgii. Pak z něj byl disident, jak se to občas revolucionářům stává, a potom emigrant. V emigraci Guillermo napsal knihu *La Habana para un Infante difunto* – Havana pro zemřelého Infanta. Využil tu shodu jeho příjmení a slova Infante – korunní princ – a souzvučnost slov pavana a Havana. Setkal jsem se s ním kdysi v Madridu, byl to zajímavější chlap. A tak nějak se mi kvůli němu ta slova už navždycky propojila. Infante – Havana, pavana – Havana, Havana – pavana.“

„Pořád ještě myslíš na to, co jsme tehdy prožili na Kubě?“

„Dlouho jsem se snažil na to zapomenout, zbavit se toho, vytěsnit to ze sebe. Ale pak jsem pochopil, že to nejde. Na takový věci se nedá doopravdy zapomenout. Dostalo se to příliš hluboko k duši nebo bůhví k čemu, co tam v člověku vlastně je až nejvíc uvnitř. Je to jako rána, která se zacelila, ale jizvy pravidelně bolívají, když se blíží špatný počasí. A těchhle jizev se nejde zbavit žádnou plastickou operací. Je lepší se s tím smířit a přimnout to s dobrým i špatným jako kus života, kterej jsme prožili.“

„Tam někdy v té době jsme to asi celý prošvihli, ten náš život,“ řekla Hana zamyšleně. „Byli jsme tehdy tak naivní. Nechali jsme se manipulovat těma mazanejma

a zkušenějma, který už dávno předtím směli to, co my ne. Blbí jsme byli a nasazovali jsme krk za jiný a nic z toho nakonec nebylo. Staral ses ty vole o lidský práva Kubánců a ti chytřejší, co tě postrkovali, si na tom udělali kariéru. Jak jsme tehdy byli pitomí! Koho teď zajímají naše lidský práva?

„Rozhodli jsme se tehdy v devadesátým roce dobrovolně, že tu nabídku vezmeme, že na Kubu pojedeme. Chtěli jsme konečně vidět svět. Dneska už se na to taky dívám trochu jinak, ale člověk nemůže žít dvakrát, jednou na zkoušku a podruhý pak naostro. Věřil jsem tomu, co jsme dělali, a svým způsobem tomu věřím dodnes. I když teď už vidím pojem svobody a práv poněkud jinak.“

„A čemu věří ti, kteří tě pak přeskočili? Čemu věří ti, kteří tě zneužívali a kterejm jsi tehdy pomáhal nahoru?“

„To nevím, to je jejich věc. Já po všech těch letech už asi věřím jen v to, co nazýval Kurt Vonnegut obyčejná lidská slušnost.“

„Jenomže Vonnegut to myslel úplně jinak, ty chytřej! Napsal tohle o jeho vztahu k ženám. Že jeho největší lásky by se daly klidně popsat jako obyčejná slušnost. To nijak nesouvisí s tvým sklonem hrát si na mučedníka a nevyžádaného spasitele těch, co o to nestojej.“

„Ale já jsem skutečně věřil tomu, co jsem dělal. Jen bych to dneska dělal jinak. Už vím, že svět je daleko složitější, než jsem si tehdy myslel. Asi jsme teď přece jen o něco zkušenější.“

„To je hezký, jen jestli ty tvý zkušenosti vůbec někoho zajímaj, jestli ještě někdo věří, že zasloužíš šanci?“

Hana se na chvíli odmlčela, přemýšlela. Martin toho využil a začal hrát. Znovu se na něj podívala. Asi ho má pořád ráda, ale nějak ji štve čím dál víc s každým rokem. Možná že to tak bývá s lidmi, kteří jsou pořád spolu po velmi dlouhou dobu. Asi to nemá žádné ideální řešení. Raději se vrátila zpátky k dotazníku. „Hele, když už jsme

u té víry, tak nech hraní a pomoz mi. Tady je rubrika o víře. Za A – věřící se hlásí k církvi podle připojeného seznamu, za B věřící se nehlásí k žádné církvi ani náboženské společnosti, za C bez náboženské víry. Co z toho vlastně jsme?“

Martin uvažoval, jak to má s vírou a církvemi. Felixe mezi tím přestala bavit hra se zrcátkem a otevřenými dvířky vylétl z klece. Provokativně zakroužil nad jejich hlavami a pak se usadil na kleci a spokojeně si zobáčkem probíral zelená a žlutá ocasní peříčka.

Martin pozoroval Felixovu obřadnou toaletu a snažil se definovat, jak je na tom s vírou z hlediska toho vlezlého dotazníku. Ale proud myšlenek ho odnesl od problémů víry a vrátil ho ke slovnímu spojení rozhodný okamžik. Jaký byl ten hlavní rozhodný okamžik jeho života? Byl to rok 1990, kdy v nadšení pražského sametového převratu s Hanou odjeli do Havany a on jako zpravodaj tiskové agentury věřil, že tam něco změní? Že dokáže něco odhalit, někoho přesvědčit, otevřít lidem oči a přispět k tomu, aby se jinde ve světě dozvěděli, jak to na tom ostrově skutečně vypadá? Že může pomoci k tomu, aby lidé na ostrově překonali strach a osvobodili se? A chtěli oni vlastně doopravdy žít jinak? Chtěli a uměli žít podle modelu, jehož byl tehdy prodavačem? Nebyl jen žoldákem v nějakém globálním tažení, kterému tehdy nerozuměl? Vojákem, kterého opili, aby šel rázně do útoku a nepřemýšlel, co vlastně dělá? Čtyři roky hektického života; každou chvíli bez elektřiny a bez vody. Riskoval, pohyboval se za hranicemi her a stínoher, které tehdy nechápal. A nic nezměnil. A doma se za tu dobu tolik odehrálo; jakoby se vrátili do jiné země. Nebo v jistém smyslu – jakoby se bývali nevrátili domů už nikdy. Kuba v roce 1990 asi skutečně byla jeho rozhodným okamžikem.

Martin vzal kytaru a zahrál několik tónů. Ale nemohl se soustředit. Jako by se znovu vrátil na ten ostrov oxy-móronů. Pohled mu zabloudil do rohu místnosti, kde na

polici stála socha z Kuby. Znovu viděl vysokého černo-cha Ramóna Haitího, jak v domku na předměstí Havany před smlouváním o ceně sochy obřadně otevřel láhev třtinového rumu, kterou Martin přinesl, a odléval po troškách před okna a dveře a do koutů místnosti, aby uspokojil duchy či bohy orišů. Pak se Ramón spokojeně napil z láhve, otřel hrdlo a podal ji s úsměvem Marti-novi, aby zapili ilegální obchod. Ramón dokázal vytvá-řet sochy různých velikostí z vyhozených kusů starého nábytku a z polámaných trámů rozpadlých koloniál-ních staveb. Dobrého dřeva se nedostávalo; ostatně jako všeho na Kubě. Nyní si Martin uvědomil, že proměna, která se s těmi troskami zdánlivě už nepotřebného, zby-tečného dřeva odehrávala pod dláty Ramóna Haitího, je asi nejbližší k tomu, co si dokáže představit pod slovem katarze.

„Mohl bys laskavě pomáhat!? Já jim tam klidně napíšu, že já jsem nevěřící. Co je jim do mojí víry? Co tam chceš napsat ty?“

„Je tam možnost patřit k víře jako jsou třeba orišové nebo jorubové? A co je vlastně na tom seznamu?“

„Musíš to komplikovat?“ Ale pak se Hana s povzde-chem vzdala a začala číst: „V případě uvedení registro-vané církve nebo náboženské společnosti запиšte přesný nebo vhodně zkrácený název podle následujícího pře-hledu. Apoštolská církev, Bratrská jednota baptistů, Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü, Cír-kev adventistů sedmého dne, Církev bratrská, Církev československá husitská, Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů v České republice, Církev Křesťanská společenství, Církev Nová naděje, Církev řeckokatolická, Církev římskokatolická, Církev Slovo života, Církev živého Boha, Česká hinduistická náboženská společnost, Českobratrská církev evangelická, Evangelická církev augsburského vyznání v České republice, Evangelická církev metodistická, Federace židovských obcí v České

republike, Jednota bratrská, Křesťanské sbory, Luterská evangelická církev a. v. v České republice, Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny, Hnutí Hare Krišna, Náboženská společnost českých unitářů, Náboženská společnost Svědkové Jehovovi, Novoapoštolská církev v ČR, Obec křesťanů v České republice, Pravoslavná církev v českých zemích, Ruská pravoslavná církev, podvorje patriarchy moskevského a celé Rusi v České republice...”

„Proboha už dost! Díky,“ zastavil Martin Haninu recitaci. „Buď tak hodná, Hani, a napiš tam za mne, že jsem věřící nehlásící se k žádné církvi z jejich seznamu. Hlavně ať už máme tu hovadinu z krku a můžeme jít ven. Potřebuju nutně vzduch.“

„To je pozitivní,“ odpověděla Hana a podívala se na něj konečně s úsměvem. „Je to lepší, než kdyby tahle *porquería* u tebe vyvolala už teď odpoledne potřebu dát si dvojitého panáka. Já k tomu nemám daleko. Ale radši půjdeme před tím na chvíli ven na procházku. Aspoň pak po cestě domů koupíme čerstvej chleba k večeři.“

Hana se šla oblékat. Ale vzápětí se vrátila a ze dveří ložnice se na Martina tázavě zahleděla. „Pamatuješ si, když jsme ten poslední rok letěli naposledy z Havany na návštěvu na Floridu? U tamního kubánského exilu jsi tehdy už byl známej kvůli tomu, co jsi psal a dělal. Ti asi jediní věřili, že to mělo význam. A velkej boss Jorge z Kubánsko-americký nadace pro nás na rozloučenou pořádal v jeho domě v Miami párty. Sám tehdy griloval, *parilla*, to bylo jeho. A nakonec se tě nad whiskou pozdě v noci významně zeptal, co by sis přál, co by jako výraz úcty k tvój práci mohl pro nás zařídit, aby zlepšil náš život. Pamatuješ si to? Pamatuješ si, co jsi mu tehdy odpověděl?“

„Jasně, že se na to pamatuju. Pochopil jsem, o co šlo, ale bylo mi trapný říct si o nějakou trafiku. Kvůli tomu jsem to nedělal. Nechtěl jsem se cítit jako chudej pří-